

Broszura przedstawia najważniejsze działania edukacyjne zrealizowane i zaplanowane do realizacji w ramach projektu „Program edukacji ekologicznej społeczności lokalnej w Bieszczadzkiem Parku Narodowym”. Zachęcamy do skorzystania z różnorodnej oferty edukacyjnej Bieszczadzkiego Parku Narodowego. Jest ona ciągle udoskonalana pod względem dydaktycznym i merytorycznym. Na atrakcyjność zajęć wpływa fakt, że odbywają się one poza „murami” szkoły, a wysokie walory bieszczadzkiej przyrody stwarzają bogate zaplecze do edukacji ekologicznej. Ponadto Ośrodek Naukowo-Dydaktyczny BdPN w Ustrzykach Dolnych jest dobrze wyposażony w sprzęty i pomoce dydaktyczne, dzięki wieloletniemu dofinansowaniu ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie oraz Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Rzeszowie. Mamy nadzieję, że program edukacji ekologicznej realizowanej przez Bieszczadzki Park Narodowy rozbudzi wśród mieszkańców regionu zamiłowanie do bieszczadzkiej przyrody i przyczyni się do jej skuteczniejszej ochrony. Więcej informacji na temat realizowanego projektu znajduje się na stronie Bieszczadzkiego Parku Narodowego – www.bdpn.pl

Edukacja ekologiczna społeczności lokalnej w Bieszczadzkiem Parku Narodowym

BROSZURA INFORMACYJNA

ISBN 978-83-88505-23-2

Egzemplarz bezpłatny

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

Działalność Bieszczadzkiego Parku Narodowego w zakresie edukacji ekologicznej rozwija się od 1991 r., dzięki systematycznemu wsparciu finansowemu Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie oraz Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Rzeszowie.

Celami strategicznymi realizowanej przez Park edukacji ekologicznej jest:

- Kształtowanie świadomości ekologicznej społeczności lokalnej
- Edukacja ekologiczna osób zwiedzających Park
- Doskonalenie kadr związanych z ochroną przyrody, edukacją ekologiczną i udostępnianiem Parku do zwiedzania.

Większość programów stałych jest adresowana do społeczności lokalnej, a ich realizacja trwa od wielu lat, w kolejnych edycjach rocznych. I tak program dla dzieci przedszkolnych pt.: „Kolorowe rozmowy z mieszkańcami naszej Ziemi” jest realizowany od 1995 r., program dla uczniów szkół podstawowych „Moje Bieszczady” – od 1999 r., zaś program dla uczniów gimnazjów „Zachowamy piękno i walory przyrodnicze Bieszczadów” – od 1992 r. Natomiast warsztaty dla nauczycieli szkół podstawowych, gimnazjów i szkół średnich są realizowane od 1995 r., a seminaria dla samorządów lokalnych – od 1998 r. Programy te są ciągle udoskonalane, a Ośrodek Naukowo-Dydaktyczny BdPN wzbogacany o nowe pomoce dydaktyczne.

Broшуra informacyjna została wydana po raz drugi, w celu przedstawienia najważniejszych zadań realizowanych w ramach projektu „Program edukacji ekologicznej społeczności lokalnej w Bieszczadzkim Parku Narodowym”. Projekt ten uzyskał dofinansowanie w konkursie 6/2008. Działania edukacyjne skierowane do społeczności lokalnych na obszarach chronionych, w ramach działania 5.4 Kształtowanie postaw społecznych sprzyjających ochronie środowiska, w tym różnorodności biologicznej.

Zachęcamy wszystkich zainteresowanych do skorzystania z różnorodnej oferty edukacyjnej Bieszczadzkiego Parku Narodowego. Została ona opracowana dla różnych grup zawodowych i wiekowych, z nadzieją, że połączy nas wszystkich wspólny cel – zamiłowanie do bieszczadzkiej przyrody i troska o jej ochronę.

© Bieszczadzki Park Narodowy

Tekst: Grażyna Holly

Bieszczadzki Park Narodowy
38–714 Ustrzyki Górne 19; tel. 13 461 0610, 461 0650
www.bdpn.pl; e-mail: bdpn@wp.pl

ISBN 978-83-88505-23-2

Ustrzyki Górne 2010

Realizacja: Agencja Reklamowo-Wydawnicza Arkadiusz Grzegorzczak www.grzeg.com.pl

Publikacja współfinansowana przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Infrastruktura i Środowisko

Przykładowe projekty toreb plciennych.

Projekt pt.: „Program edukacji ekologicznej społeczności lokalnej w Bieszczadzkiem Parku Narodowym” obejmuje programy stałe, realizowane przez Park, będące kontynuacją wcześniejszych edycji. Dzięki otrzymanej dotacji zostały one wzbogacone o nowe, atrakcyjne wydawnictwa. Uzyskane środki dają ponadto możliwość zorganizowania specjalistycznych warsztatów dla nauczycieli oraz seminariów dla samorządów lokalnych, dzięki czemu zainteresowane osoby mogą wziąć w nich bezpłatny udział. W programach zrealizowanych w 2010 r. wzięło udział ponad 1200 osób z województwa podkarpackiego, z czego około 90% stanowiły dzieci i młodzież szkolna z rejonu Bieszczadów. W Broszurze prezentujemy najważniejsze zadania, które zostały zrealizowane w ramach niniejszego projektu, oraz te, które będą wznawiane w kolejnych latach.

„Kolorowe rozmowy z mieszkańcami naszej Ziemi”

W odludnych zakątkach karpackiej puszczy żyją jej prawowici mieszkańcy – niedźwiedzie, żubry, rysie, wilki... Prowadzą skryty tryb życia i dlatego w lesie najczęściej dostrzegamy tylko ślady ich obecności. Jest jednak takie miejsce w Bieszczadach, gdzie ten tajemniczy świat niedostępnej przyrody można bliżej poznać, stanąć oko w oko z żubrem, wilkiem i niedźwiedziem. Takim miejscem jest Muzeum Przyrodnicze BdPN w Ustrzykach Dolnych, gdzie dla dzieci w wieku przedszkolnym i klas „zerowych” realizowany jest program pt.: „Kolorowe rozmowy z mieszkańcami naszej Ziemi”.

Program ten ma na celu rozbudzenie wśród dzieci zainteresowań przyrodą i jej zróżnicowaniem, a także ma uświadliwić na losy roślin i zwierząt. W pierwszym etapie dzieci zwiedzają ekspozycję muzealną „Flora i fauna Bieszczadów”, a także uczestniczą w grach i zabawach dydaktycznych oraz psychodramach, ilustrujących zależności występujące w przyrodzie. W następnym etapie dzieci biorą udział w zajęciach plastycznych, ilustrując różnorodne problemy związane ze światem roślin i zwierząt, a także swoje spotkania z „mieszkańcami” naszej Ziemi. Finałem programu jest wystawa prac plastycznych – z uroczystym otwarciem w Światowym Dniu Ziemi.

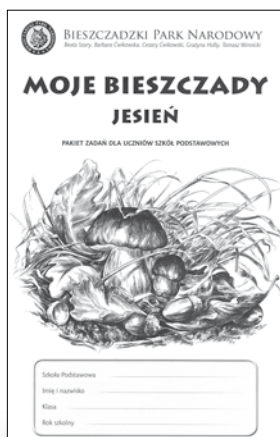
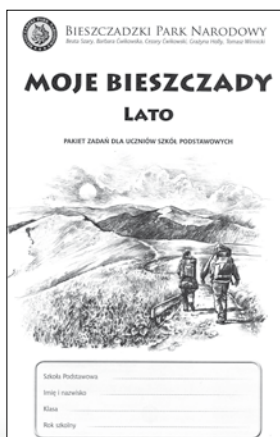
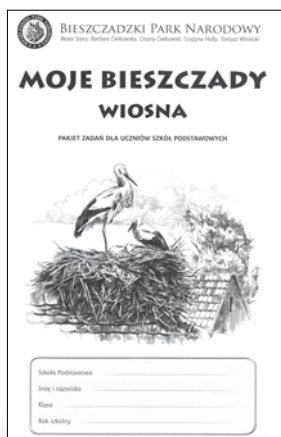
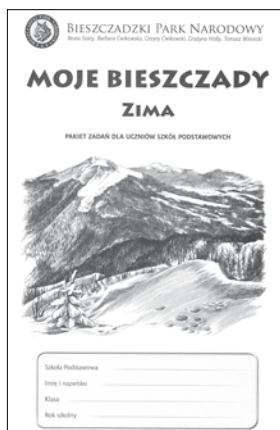
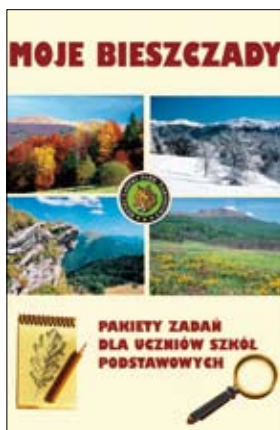
Wszyscy uczestnicy otrzymują w nagrodę dyplom, wydawnictwa Parku, w tym atrakcyjnie wydany w ramach projektu zeszyt ćwiczeń pt.: „Kolorowe rozmowy z mieszkańcami naszej Ziemi”. Książeczka ta zawiera liczne zagadki rysunkowe, fotograficzne i tekstowe, kolorowanki, krzyżówki oraz grę planszową. Dzięki atrakcyjnej formie i szacie graficznej przybliża ona szczegóły z życia zwierząt i zachęca do obserwacji.

„Moje Bieszczady”

Jak rozpoznać drzewa, kiedy nie rozwinęły jeszcze liści, lub jak pomóc zwierzętom przetrwać trudny okres zimy? Czy można, obserwując chmury, przewidzieć zmianę pogody i dlaczego zmieniają się pory roku na Ziemi? Co piszczy w trawie tuż za płotem, a przed kim uciekają kijanki w przyrodznej kałuży? To tylko nieliczne pytania, na które znajdą odpowiedź uczniowie szkół podstawowych, uczestnicząc w programie pt.: „Moje Bieszczady”.

Program ten trwa przez cały rok szkolny i ma na celu rozwijanie zainteresowań przyrodniczych uczniów, uwrażliwianie na piękno przyrody oraz kształtowanie poczucia odpowiedzialności za stan środowiska przyrodniczego. Zgłoszeni uczniowie prowadzą aktywne obserwacje zjawisk i procesów przyrodniczych, w oparciu o atrakcyjnie wydane w ramach projektu pakiety ćwiczeń.

Pakiet ćwiczeń „Moje Bieszczady” składa się z czterech zeszytów, zawierających zadania dostosowane odpowiednio do poszczególnych pór roku: „Jesień”, „Zima”, „Wiosna” i „Lato”.

Podczas realizacji programu wykorzystywane są różne formy edukacyjne, jak: wycieczki i obserwacje przyrodnicze w terenie, zajęcia plastyczne z wykorzystaniem „darów natury”, organizowanie wystaw prac plastycznych, redagowanie gazetek, organizowanie konkursów i happeningów, itp. Uczestnicy programu podejmują również praktyczne działania, jak np. dokarmianie ptaków, budowa oczka wodnego, karmników, budek lęgowych, itp. Dlatego realizacja programu może odbywać się w ramach zajęć pozalekcyjnych (kółka przyrodnicze) oraz ścieżek międzyprzedmiotowych, co pozwala nauczycielowi przeznaczyć odpowiednią ilość czasu na omówienie zadań, pomoc uczniom podczas wykonywania zadań w szkole oraz

przeprowadzenie wycieczek i obserwacji w terenie. Uczestnicy programu otrzymują wydawnictwa Parku, zwiedzają Muzeum Przyrodnicze oraz poznają przyrodę Bieszczadzkiego Parku Narodowego wędrując wybraną ścieżką przyrodniczą.

„Zachowamy piękno i walory przyrodnicze Bieszczadów”

Wędrowka bieszczadzką ścieżką nie musi być podróżą po bezimiennym świecie. Może być podróżą po niezwykle „domu przyrody”, podczas której poznaje się z „imienia” tajemniczych jego „mieszkańców”, a także odkrywa prawidłowości nim rządzące. Nie sposób więc poznać ten świat w szkole na lekcji biologii, gdyż niezbędny jest bliższy kontakt z przyrodą. Dlatego Bieszczadzki Park Narodowy kieruje zaproszenie do uczniów gimnazjów, by wzięli udział w programie „Zachowamy piękno i walory przyrodnicze Bieszczadów”.

Zajęcia kameralne.

Zajęcia terenowe.

Program ten trwa przez cały rok kalendarzowy i składa się z cyklu zajęć kameralnych oraz warsztatów wiosennych i jesiennych realizowanych na terenie Bieszczadzkiego Parku Narodowego.

Zajęcia, prowadzone przez pracowników Parku, mają inną formę niż ta, którą znamy z sali szkolnej. Podczas zajęć przedstawiane są różnorodne problemy za pomocą interesujących pomocy dydaktycznych, z zastosowaniem gier i układanek dydaktycznych, przeźroczy, prezentacji multimedialnych, eksponatów czy badań laboratoryjnych. Również podczas zajęć terenowych stosowane są różne metody dydaktyczne, by w jak największym stopniu zainteresować młodzież przyrodą oraz rozbudzić w nich radość z górskich wędrówek.

Poznawanie przyrody i praw nią rządzących ułatwia wydany w ramach projektu, w nowej szacie graficznej, zeszyt ćwiczeń „Jaworniki”. Jest on formą przewodnika zachęcającego do aktywnych obserwacji i samodzielnego uzupełniania opisów przyrody. Ścieżka przyrodnicza „Jaworniki” prowadzi przez ekosystemy leśne, gdzie wśród bukowych starodrzewi żyją typowe dla karpackiej puszczy gatunki dużych ssaków roślinożernych i drapieżnych. Uczestnicy zajęć terenowych poznają ślady ich bytowania oraz środowisko, w którym żyją.

Podsumowaniem programu jest konkurs przeprowadzony w dwóch kategoriach – zespołowej i indywidualnej. Laureaci ubiegłorocznej edycji uczestniczyli w sfinansowanej w ramach projektu wycieczce do Magurskiego Parku Narodowego. Natomiast dla laureatów tegorocznej edycji została zakupiona nagroda książkowe.

Podczas wycieczki w Magurskim Parku Narodowym, w czerwcu 2010 r.

Kształtowanie świadomości ekologicznej społeczności lokalnej jest realizowane w oparciu o stałe programy dla różnych grup wiekowych i zawodowych, z wykorzystaniem odpowiednich metod i form dydaktycznych. Jego efekt zależy od merytorycznego przygotowania kadr, które będą praktycznie zajmować się ochroną przyrody, edukacją ekologiczną i udostępnianiem Parku do zwiedzania. Dlatego też zaangażowanie Parku w szkolenia i doskonalenie tych kadr jest koniecznym warunkiem realizacji całego programu edukacji ekologicznej i doskonalenia systemu udostępniania Parku do zwiedzania.

Warsztaty dla nauczycieli szkół podstawowych, gimnazjów i liceów ogólnokształcących

Ukazywanie świata bieszczadzkiej przyrody dzieciom i młodzieży szkolnej nie jest zadaniem łatwym. Trzeba znać dobrze teren, wraz z jego bogactwem przyrodniczym i zachodzącymi procesami. Trzeba również dobrać skuteczne metody i formy, które sprawią, że uczniowie zainteresują się poznawaniem światem i go pokochają. Dlatego tak ważną w edukacji przyrodniczej jest rola nauczyciela przyrody i biologii. Mając to na uwadze Bieszczadzki Park Narodowy organizuje co roku warsztaty dla nauczycieli szkół podstawowych, gimnazjów i liceów ogólnokształcących.

Celem organizowanych warsztatów jest poszerzenie wiedzy o walorach i zasobach przyrodniczych Karpat Wschodnich oraz doskonalenie umiejętności interpretacji zjawisk i procesów przyrodniczych w terenie.

Nauczyciele zapoznają się także z metodyką prowadzenia zajęć terenowych na ścieżkach dydaktycznych w Parku. Praktyczne poznanie ścieżek oraz wydanych przez Park książkowych przewodników ma zachęcić nauczycieli do samodzielnego organizowania zajęć na ścieżkach przyrodniczych. Podczas warsztatów prezentowane są również nowe metody dydaktyczne oraz programy autorskie, a kilkudniowe zajęcia integrują nauczycieli i zachęcają do wzajemnej współpracy. W ramach projektu zrealizowano w II kwartale 2010 r. kilkudniowe warsztaty dla nauczycieli bieszczadzkich szkół podstawowych i gimnazjów nt. „Najcenniejsze walory przyrodnicze i kulturowe Bieszczadów i Pogórza Przemyskiego”. Podczas zajęć terenowych poznawano zróżnicowanie nieleśnych zbiorowisk roślinnych i siedlisk przyrodni-

Warsztaty nt.: „Najcenniejsze walory przyrodnicze i kulturowe Bieszczadów i Pogórza Przemyskiego”.

czych Natura 2000, w tym szczególnie łąki świeże i murawy kserotermiczne. Natomiast w IV kwartale 2010 r. odbyły się trzydniowe warsztaty dla nauczycieli liceów ogólnokształcących województwa podkarpackiego nt. „Fotografia przyrodnicza do celów edukacyjnych”. Podczas warsztatów omówiono podstawy teoretyczne fotografii przyrodniczej, w tym m.in.: sprzęt i jego praktyczne zastosowanie; wady i zalety technologii cyfrowej; prawidłowe wykonywanie zdjęć: ekspozycja, kadrowanie i kompozycja, a także założenia etyczne i prawne. Ważnym elementem warsztatów były praktyczne zajęcia w terenie, podczas których prowadzący udzielali porad i omawiali błędy poczynione podczas fotografowania.

Warsztaty nt.: „Fotografia przyrodnicza do celów edukacyjnych”.

W przyszłym roku zaplanowane są do realizacji dwukrotne warsztaty dla nauczycieli. Zajęcia odbędą się na terenie Bieszczadzkiego Parku Narodowego oraz w otulinie BdPN, a prowadzić je będą specjaliści z Bieszczadzkiego Parku Narodowego oraz zaproszeni wykładowcy akademicy.

Szkolenia dla pracowników Bieszczadzkiego Parku Narodowego

W trosce o efektywną pracę, służącą ochronie zasobów przyrodniczych, przeprowadzane są corocznie szkolenia dla pracowników Parku. W ramach projektu zostanie przeprowadzone jedno szkolenie o tematyce przyrodniczej, wchodzące w cykl stałych szkoleń zaplanowanych do realizacji w 2010 i 2011 r.

Szkolenie nt. flory i roślinności nieleśnej „krajny dolin” w BdPN.

Seminaria dla samorządów lokalnych

W gminach położonych na terenach o wybitnych walorach przyrodniczych bardzo duże znaczenie dla ochrony przyrody i krajobrazu ma rozważna działalność samorządów. Jest to trudne zadanie, szczególnie gdy doraźne interesy gospodarcze uzyskują większe poparcie społeczeństwa, aniżeli programy ochronne. Dlatego Bieszczadzki Park Narodowy organizuje co roku seminaria dla samorządów lokalnych, w celu rozwijania współpracy i wzajemnej wymiany informacji. Przyczyni się to w efekcie do budowania wzajemnego zrozumienia i poparcia dla prowadzonej przez Park działalności ochronnej.

W ramach projektu zaplanowano do realizacji dwa dwudniowe seminaria, składające się z sesji referatowych i terenowych.

W 2010 r. przeprowadzone zostało seminarium poświęcone „Roli społeczności lokalnej i samorządów w ochronie dziedzictwa kulturowego oraz w kształtowaniu przestrzeni turystycznej i krajobrazowej”. Problematyka seminarium dotyczyła zagadnień związanych z kształtowaniem krajobrazu i oceną jego walorów estetycznych, rozwiązywaniem konfliktów w krajobrazie oraz z prewencyjną rolą planowania przestrzennego w ich przeciwdziałaniu. Uczestnicy poznali historię regionu oraz jego zróżnicowanie kulturowe i wyznaniowe. Zwiedzili także najcenniejsze obiekty architektury sakralnej i obronnej w regionie oraz poznali problemy dotyczące rewitalizacji obiektów fortecznych do celów turystycznych. Znajomość tych zagadnień przez władze lokalne jest bardzo ważna, gdyż architektura powinna wyrażać cechy miejscowe, ukształtowane przez wielowiekową tradycję kulturową, historyczną i religijną, w harmonii z otoczeniem przyrodniczym. W ramach projektu zaplanowano do realizacji jeszcze drugie seminarium, które odbędzie się w II kwartale 2011 r.

Seminarium nt.: „Rola społeczności lokalnej i samorządów w ochronie dziedzictwa kulturowego oraz w kształtowaniu przestrzeni turystycznej i krajobrazowej”.

Wydawnictwa i film przyrodniczy

Przetrawanie najcenniejszych fragmentów przyrody zależy od wiedzy i kultury społeczeństwa. Dlatego oprócz aktywnej edukacji zaplanowano wydanie różnych publikacji. Poprzez wydawnictwa można bowiem dotrzeć do wielu odbiorców, a ich atrakcyjna forma i szata graficzna przyczyni się do zainteresowania przyrodą Bieszczadów.

Dla osób zainteresowanych poznaniem bogactwa świata bieszczadzkiej przyrody wydano bogato ilustrowaną graficznie publikację książkową pt.: „Przyroda Bieszczadzkiego Parku Narodowego”.

Ponadto ukaże się książka pt.: „Tajemniczy świat porostów Bieszczadzkiego Parku Narodowego”, zawierająca m.in. ciekawostki z życia tych tak mało znanych organizmów oraz przegląd gatunków wraz z ich opisami i fotografiami.

W ramach projektu zostanie ponadto wydany multimedialny przewodnik po świecie roślin pt.: „Szata roślinna Bieszczadzkiego Parku Narodowego”. Za pomocą starannie wybranych zdjęć będzie można poznać, bez względu na porę roku, bardzo rzadkie i zarazem interesujące siedliska i gatunki roślin.

Odkrywanie tajemnic mrocznej karpackiej puszczy, podążanie tropem odcisniętym na zwierzęcej ścieżce, czy też poznanie bogactwa świata roślin połonin będzie możliwe dzięki zrealizowanemu w ramach projektu filmowi przyrodniczemu pt. „Bieszczadzki Park Narodowy”.

Dobrej komunikacji społecznej i wymianie informacji służy Internetowy Biuletyn Bieszczadzkiego Parku Narodowego. Pierwszy numer ukazał się na stronie Parku we wrześniu 2009 r., a kolejne ukazują się pod koniec każdego miesiąca. W Biuletynie opisywane są najważniejsze wydarzenia w Parku, działania z zakresu edukacji, udostępniania do zwiedzania oraz planowania i badań naukowych. Ponadto zamieszczany jest kalendarz przyrodniczy oraz konkurs dla młodych czytelników. Biuletyny wydawane są w formacie pdf i są dostępne na stronie internetowej Parku: www.bdpn.pl, w zakładce – Biuletyn.

Przykładowe okładki Biuletynów.